Prvé protialkoholické liečebne v medzivojnovom Československu a ich význam v liečbe alkoholizmu

Eva Morovicsová
LF UK Bratislava

Anna Falisová
HÚ SAV Bratislava

Ekonomická a spoločenská situácia
v medzivojnovom období

Dôsledky prvej svetovej vojny

Alkoholizmus

- Spoločenský problém
- Absencia systematických štatistických hlásení

Hospitalizácia

- Psychiatrické oddelenia
- Psychiatrická klinika LF UK v Bratislave

Ivan Hálek
Prejav na pôde parlamentu v r. 1921

„My sa dosiaľ na národ pozeráme ako na mladý, zdravý, plný síl. A medzi tým práve tá vetva jeho, ktorú pokladáme za najzdravšiu, za akýsi rezervoár zdravotný – Slováci, vykazuje takého zjavy: v župe Oravskej pripadá na 10 tisíc duší – 44, v Bratislavskej 39,1 v Trenčianskej 31,3 slabomyseľných. Prosím, aby ste si uvedomili, že v týchto krajoch z tisíc ľudí štyria sú vlastne bez duše. O súvislostiach tejto hromadnej degenerácie s rozšírením alkoholizmu nemôže byť pochybnosti: ani vtedy nie, keď vyšetrenie dokáže, že alkoholizmus je nie jedinou príčinou: som presvedčený, že je prinajmenej jednou z najdôležitejších. Naša republika má teda dôvod zapodievať sa touto otázkou aspoň tak horlive ako ktorýmikoľvek otázkami dňa.“

Československý abstinentný zväz
18.10.1908 / Stanovy zväzu

Šírenie prevencie

1908 – 30 prednášok, 174 000 letákov a brožúr

1909 – 70 prednášok, 250 000 letákov a brožúr

Zriaďovanie stavovských odborov

Učiteľský, ženský a lekársky (MUDr. Jan Šimsa)

Významné osobnosti

Prof. Břetislav Foustka, Bedřich Koňařík

Ukončenie činnosti – prvá svetová vojna

Československý abstinentný zväz MVZaTV - 1919

Šírenie abstinenčného hnutia

Osvetovo-preventívna práca zameraná na riešenie

- alkoholizmu a jeho príčin
- sociálnych, hygienických, kultúrnych a etických problémov

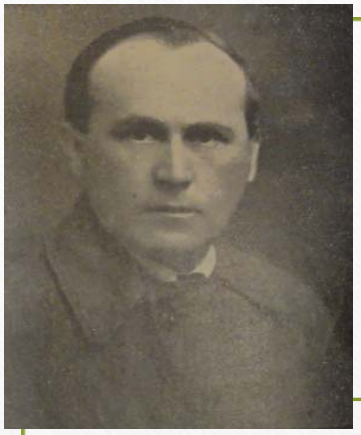
Organizačná štruktúra zväzu

Krajinské ústredia: české, moravské, sliezske, slovenské

Slovenský abstinentský zväz

1922, K. B. Lányi

BEDŘICH KOŇAŘÍK / Jan Bečvan

Kaplán, Prostějov

Skupina abstinentov / Zemský protialkoholický výbor, Brno

Prostejov, 1910 – Křížový spolek pro zřízení a udržování léčebny pro alkoholiky na Moravě

Veľké Kunčice, 1911 - Ellikon / kapacita 20 lôžok, muži

- Náprava: práca, pobyt na čerstvom vzduchu, modlitba, podpora
- Liečba: 6-12 mesiacov, platba podľa sociálneho statusu
- Pacienti označovaní ako letní hostia

Abstinentní penzionát zámek Tuchlov

ČSAZ – 1923, otvorenie 1.5.1924

Kuratórium / zastúpenie členov ústredí, ZÚM – odmietavý postoj

MVZaTV 500 000,- Kčs – 1923 zámok v Tuchlove

- 11. 1923 – prvý pacient, 2 roky pôsobenia - 26 pacientov
- polovica pacientov - učitelia a úradníci
- 17 - katolícke vierovyznanie
- za „zachránených a vyliečených“ - 7 pacientov
- 3 prepustení *„bez naděje“*
- 2 *„s malou nadějí“*
- ostatní nemohli byť hodnotení/ predčasné ukončenie liečby

Obložnosť penzionátu v Tuchlove

Kapacita liečebne - 30 lôžok, vek pacientov 26-65 rokov

Prijímanie žien

- v prvých rokoch pôsobenia liečebne
- 14.2.1937 ďalší pokus o zriadenie lôžok pre ženy

Stanovisko MVZaTV

- Schválenie požiadavky Kuratóriom
- Zdržanlivé /? bezpečná izolácia oddelení v jednej budove

Prehľad o počte pacientov

- 1924 – **21**
- 1925 – **19**
- 1926 – **13**
- 1927 – **35**
- 1928 – **43**
- 1929 – **34**
- 1930 – **48**

Počet chovanců
abstinentního ústavu „Tuchlově.
za prvních 7 let činnosti.
Rok
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
Měsíc
Počet pacientů

Počet pacientov v roku 1931 – 200

Mužov - 193

Žien - 7

Čechy - 123

Morava - 54

Slovensko - 13

Podkarpatská Rus - 6

Povolanie - úradníci, živnostníci, obchodníci, učitelia, robotníci, roľníci, inžinieri, lekári...

2.2.1936 – 400 pacientov

Dle národnosti:

československé	151
německé	44
ruské	4
slovinské	1
	200

Dle působiště:

Čechy	123
Moravskoslezská	54
Slovensko	13
Pod. Rus	6
Jugoslavie	1
Rumunsko	1
Rakousko	1
Německo	1
	200

Dle povolání:

úředníci	49
živnostníci	31
obchodníci	29
různé	28
učitelé prof	16
dělníci	11
rolníci	11
inženýři	9
lékaři	5
důst. a poddůst	5
stavitelé	3
advokáti	2
duchovní	1
	200

Dle pohlaví:

žen	7
mužů	193
	200

Fondy pacientů:

Min. veř. zdrav: částečně:	19
úplně:	41
Léčebný fond:	10
Všeob. pens. a nemoc. pokl. soukr. úředníků:	7
Jiné nemoc. pojišťovny:	11
Sami, příbuzní neb zaměstnavatelé:	112
	200

Výsledek léčby:

	od 3-60 dnů	od 60-120 dnů	od 120-500 dnů.
Abstinenti	5	8	46
Napravení	7	13	25
Recidiva	19	18	30
Zemřeli	3	6	6
Ústl. pro choromyslné	0	4	0
Nezvěstní	4	5	1
	38	54	108 = 200

1. Pod titulem „napravení" jest rozuměti ony kteří sice abstinenci nedodržují, ale přece své povolání dobře vykonávají, čehož před pobytem v Tuchlově nebylo.

2. Že i v minimální době 60 dnů vykazují se „abstinenti" a „napravení" vysvětlujiž tím, žešlo jednak o krátkodobý alkoholism, nebo lidi neotřesené vůle a energie jimž slačila králká doba k ujasnění stavu a pevnému životnímu programu.

3. V ústavě pro choromyslné byli umístěni většinou přímo z Tuchlova, běželo zde o zřejmé psychosy.

4. Dvakráte bylo v ústavě 16, třikráte 6 ošetřovanců. Tyto recidivy nejsou zahrnuty do stavu 200 pacientů, každý ošetřovanec, má své číslo jednou pro vždy, při němž i druhý a třetí pobyt jest poznamenán.

Cieľ a spôsoby liečby

Fyzické ozdravenie, duševná a mravná prevýchova

Pacienti – vstupné vyšetrenie / MUDr. Jan Šimsa

Pri nástupe - abstinentská životospráva

- **Pracovná terapia** – záhrada, dielne: stolárska, zámočnícka, keramická, knihárska, pomoc pri opravách
- **Biblioterapia:** čítanie, výučba jazykov, prednášky, návšteva filmových predstavení, divadiel
- **Vodoliečba** – 1929 /3 x týždenne masáže, kúpele, sprchy, striedavé kúpele, horúco-vzdušné kúpele

Trvanie liečby – minimálne 6 mesiacov

Pacienti pred penzionátom Tuchlov

Financovanie liečebne a poplatky

Denná platba 30 Kčs / rodina, nem. pokladňa, ČK

1926 - MVZaTV zriadil nadačný fond, ošetrovné 25 Kčs/deň

- 50 000,- Kčs ročne / 1926-1931
- 25 000,- Kčs ročne / 1932-1938

Podmienky pre poskytnutie nadačného lôžka

- Žiadosť o poskytnutie bezplatného miesta
- Lekárske vysvedčenie
- Osvedčenie o nemajetnosti a domovský list

1930 – zvýšenie subvencie na 60 285,- Kčs

Zo správ riaditeľ ústavu, 1934

- *„Mnohý alkoholik ze strachu před ústavem dělá raději nějaký čas dobrotu nebo se zapře dopravení do ústavu. Násilí tu nelze použiti a kde ho bylo použito (výhružky rozvodem a pod.) zle se to vyplatilo správě ústavu. Takoví lidé jsou většinou nasycení zlobou a hledí se všemožně správě ústavu za svá internovaní vymstíti.“*

Pozitívne príklady

Ján Novotný

- absolvoval liečbu v Tuchlove v roku 1927
- dobrovoľný sociálny pracovník protialkoholickej poradne v Prahe
- 1931 stály zamestnanec poradne v Brne
- Inicioval vznik klubov vyliečených alkoholikov

Vykazovanie činností

Mesačné výkazy a ročné správy

- Prehľad pacientov
- Výkazy o prijatých a prepustených pacientov /subvencie MVZaTV/
- Správy pre ministra

Kontrola činnosti - ¼ zasadania Kuratória

Ukončenie činnosti
30.9.1938

B. Koňařík - Administratívna správa Praha, Břevnov

Bilancia 15-ročnej existencie liečebne

- Pre internovanie alkoholika bola nedostatočná legislatívna opora
- Nesúhlasil s tým, že za porušenie zákona v opitosti sa udeľovala pokuta alebo väzenie / nie nariadená inštitucionálna liečba
- Nesúhlasil s umiestnením alkoholikov v najťažšom štádiu delíria do psychiatrických liečební, ktoré pre takéto prípady nemali kapacitu

Protialkoholická liečebňa v Istebnom nad Oravou

Protialkoholická liečebňa v Istebnom nad Oravou

- 1937 - Jozef Ország
- Kaštieľ rodiny Csillaghy
- Krajinský úrad v Bratislave poskytol 330 000,- Kčs

Otvorenie 2.11.1937 **Emil Kraus**

Štruktúra - hlavná budova, hospodárske objekty, záhrady

Nedostatky - chýbalo elektrické osvetlenie, vodovod, kúrenie

Kapacita liečebne predstavovala 22 lôžok

Počet pacientov v roku 1938 od 9–12

Financovanie liečebne a poplatky
Rodina, poisťovne, ČK

III. trieda

28 Kčs /ubytovanie, stravovanie a liečenie
/samostatná izba 32,- Kčs/

II. trieda - 45,- Kčs

Prvá lekárska prehliadka 50,- Kčs /ďalšie 10,- Kčs /Dr. V. Fábry

MVZaTV neposkytovalo nadačné lôžka

1937 - subvencia MVZaTV 20 000,- Kčs

1938 - subvencia Krajinského úradu v Bratislave 60 000,- Kčs

Liečebné postupy

Dĺžka liečby 6 mesiacov

Domáci, stravný a liečebný poriadok

Abstinentská životospráva

Vyšetrenie pacienta

Vodoliečba rozdelená na dva dni

- prvý deň - masáž a sprcha
- druhý deň - zábal do mokrej studenej plachty, potom teplý, postupne ochladzovaný kúpeľ, vodná masáž

Pracovná terapia /zlepšenie pracovnej morálky
Manuálna činnosť
Ošetrovanie kvetov, pestovanie zeleniny
Športové aktivity

Psychoterapia /hlavná liečba
Individuálna psychoterapia
Skupinová psychoterapia /prednášky, divadlá

Ukončenie činnosti

Máj 1939

- Nedostatok finančných prostriedkov
- Odčlenenie SAZ po vzniku Slovenského štátu

Ďalšie využitie

1942 - ozdravovňa pre úradníkov MV

1944 – využitie pre vojenské účely

Záverom ...

Spôsob liečby protialkoholických liečební

- „duchovno-mravnej a lekársko-pracovnej povahy“

Výsledky liečby priaznivé pri

- dostatočnej motivácii
- dlhodobej abstinencii

Recidívy - potvrdili riaditelia oboch zariadení

Ďakujem za pozornosť ...

